

1. KIVID

VÖITLUS VANAPAGANAGA

1.

[Kiviviskamine Leigri ja Vanapagana vahel]

A.

Vanapagan Leigert tapmas

Ennemuiste keitud Saare Tõllus sagedaste Hiiu vägimehe Leigri juures külaliseks. Vanapagan pole aga seda sugugi sallinud, et kaks vägimeest kokku lepivad.

Ükskord, kui Tõllus jälle Leigrile tulnud, läinud Vanapagan ööse Kõrgessaare ja toppinud sealt mere äärest taskud kivisid täis ja hakanud siis Leigri poole kõmpima, Leigert ära tapma. Kui ta Isabella mõisa juure saanud, laulnud mõisa kukk kolmat korda. Vanapagan ehmatanud seda kuuldes kangeste ära, ta loopinud kõik kivid taskust maha ja katsunud, et punuma saanud. Sestsaadik pole Vanapagan enam iialgi tahtnud Leigert tapma minna.

Need kivid, mis Vanapagan oma taskutest maha loopis, on veel tänapäevani seal tee ääres ja võib igäüks neha, kes seda teed keib.

E 30700/1 (2) < Hiiumaa — J. Johannes (1897).

Vrd. Vanapagana kivid Tõllu pihta, Tõll, muist. 3, 5.

B.

Kord Vanapagan läind Leigert maha lööma, võtnud Tahkuna rannast kiva ja hakkand juba minnes pilduma. Üks kivi kukkund Kodeste juure, teine Reigi heinamaale ja kolmas Lutsu sohu. Kui Isabella mõisa kohale saanud, siis kukk hüüdnud kolm korda, taskud rebenend katki ja kummagi tasku kohale jäänd kivihunik, mis praegu sääl.

E, StK 21, 6 (26) < Reigi, Kõrgessaare v., Kidaste k. — A. Läti < Andrus Viin, 81 a. (1923).

Lähedane tekst ka: KM KO Fond 199, 8, lk. 37 a < Reigi, Kõrgessaare v., Kidaste k. — A. Lätti < Andrus Viin, 81 a. (1924) = E 55152 (24) < Pühalepa — A. Lätti (1924).

Vanade hiidlaste jutustusi Suurest Tõllust ja Leigrist

Vanapagana ja Leigri kivid

[— — —]

Teisendi järgi tungib Vanapagan Leigri kallale eemalt Tahkuna rannast, katsudes vastast kividega tabada. Leigri pihta ei satu ükski kivi, vaid need langevad mujale. Üks Vanapagana visatud kivi leidub Kodestes, teine — Reigi heinamaal, kolmas — Lutsu soos. Vanapagan püüdnud Leigrile läheneda. Kui ta Isabellasse jõuab, laulab kukk. Nagu kukelaul alati, ajab see siingi Vanapagana põgenema. Põgenemisel rebenevad taskud ja iga tasku kohale jääb kivihunnik maha.

V. Mäeumbaed.

Nõukogude Hiiumaa 11. I 1958, nr. 4, lk. 4.

KIVID KIRIKUTE PIHTA

2.

[Kivi Käina kiriku pihta]

Leiger magas Kõpus, ärkas ja nägi üle metsa, et Käina mehed ehitavad kirikut.

«Kus see aitab, vetan kivi ja ann!»

Üteldes neid sõnu viskas Leiger kiviga Käina kiriku poole, kuid kivi kukkus natuke ligemale — Paelu mäele.

ERA II 9, 196/7 (31) < Käina khk. ja v., Ühtri k. — M. Meiusi < Anna Kaev (1928). Käina kiriku kohta vt. ka muist. 9—11, 16; Tõll, muist. 6—8, 150, 159 D.

LEIGRI TASKUKIVI

3.

[Leigri taskukivi]

Leiger kandis teed käies puhkamise puhul istumise jaoks kivi taskus. Üks sarnane on maha jäänud ja praegu Leigri juures Leigri kivi nime all tuntud.

ERA II 9, 141 (27) < Emmaste khk. ja v., Sõru k. < Käina — M. Meiusi < Mihkel Pommerants, 74 a. (1928) = E X 47 (231) < Emmaste — M. J. Eisen < M. Meiusi.

Vt. Tõllu taskukivi, Tõll, muist. 35, 36; Kalevipoja taskukivi, HVM I, lk. 160—161, muist. 25; lk. 184, muist. 70.

LEIGRI NAINE KIVIKANDJANA

4.

Leiger

Sauna ehitamise jaoks tahtnud Leigeri naine Hiiumaale kerisekivisid kanda, enne maale jõudmist aga kärisenud põll katki ja kivid kukkunud vette, kividest on tekkinud Leigri rahn, mis praegu asub Sõela väinas Hiiumaa kaldas Tohri küla juures.

E 61149 < Emmaste khk. ja v., Ole k. — M. Meiusi < Marie Meiusi, 79 a., ja Peeter Meiusi, 89 a.

Trükitud: M. J. Eisen, Tõll ja ta sugu, lk. 157; V. Mäeumbaed, Vanade hiidlaste jutustusi Suurest Tõllust ja Leigrist. Nõukogude Hiiumaa 11. I 1958, nr. 4, lk. 4. Vrd. Pireti kerisekivi, Tõll, muist. 44—58.